

Mýtus: když duší i tělem potřebujeme příběhy

„Možnosti archaického stylu vnímání a myšlení by mohly být představeny jako spodní vrstvy našeho vlastního vnímání a myšlení...“

(Zdeněk Kratochvíl: Mezi mořem a nebem)

Vzpomínáte si na tu chvíli, kdy jste dočetli knihu, shlédli film, uviděli obraz, prožili silné, nečekané a neplánované pohnutí v plynutí času všedního dne – a uvědomili si, že jste proměněni, že už nic nemůže být stejné jako dříve? Ten prožitek, to sdílení, to ponoření do textu, příběhu, umělcovy vize či vlastního netušeného pocitu, se dotklo něčeho hlubokého ve vás a dalo vám možnost podívat se na svět (a na svoji roli v něm) novými očima. Ten zážitek protnutí časů a světů přijde vždy v pravou chvíli, kdy jste připraveni a je potřeba se pohnout. Přijde ve formě, která je vám srozumitelná, v síle, kterou ustojíte. Je fascinující sledovat, jak Moudrost života udržuje celek a zároveň pobízí k růstu každého z nás individuálně. Tuto katarzní a transformační funkci dříve plnily mýty a rituály. Pro vědomý lidský život jsou nezbytné – a je jedno, jakou podobu na sebe berou.

Lidé žili v mytické realitě až do doby bronzové. Vnímali se jako děti Velké Bohyně Matky, pocházející z jejího lůna, když se narodí, a vracející se zpět do jejího těla, když zemřou. Sami sebe nahlíželi jako součást božského celku, ve kterém mají důležitou a jedinečnou roli. Všechny jevy viditelného i neviditelného světa byly v jejich očích posvátné, provázané a smysluplné: svět byl oduševnělým, živým místem, jehož tajemství nebylo možné bezesbýtku odhalit. Mýty se předávaly ústně, často zpěvem, a zachovávaly si tak proměnlivost, nejasné hranice, mnohovýznamovost, mnohaúrovňové působení a otevřenost.

Od chvíle, kdy začaly být zachycovány písmem (3. tisíciletí př. n. l.), mýty tyto vlastnosti postupně ztrácely a člověk, resp. jeho vědomí, se nezadržitelně měnilo. „Až do té doby si lidé nebyli vědomi ani sebe, ani svých činů, ani svých

citů nebo pocitů. Nemohli se sice vědomě rozhodovat, ale nebyli vnitřně rozpolceni tak jako my. Vnitřní rozpolcení je hlavním zdrojem strachu a utrpení. Lidé bez ego-vědomí měli své zahrady se šlechtěnými ovocnými stromy. Uctívali zvířata a Bohyni – Matku jako Zemi, Přírodu, Tvořivý princip, Princip transformace. Neválčili. Vyráběli keramiku, malovali obrázky, šili šaty, zpívali, tančili, měli složité obřady, stavěli paláce, vydávali zákony. Mohli myslet, protože mnohé myšlenkové procesy vědomí nevyžadují... S rozvíjejícími se městy rostlo bohatství, složitá rozvrstvenost lidského společenství a složitá organizace života. Tlaky složitých společenských struktur postupně přehlušily hlasy bohů. Hlavní roli při vzniku vědomí a ztrátě přímého kontaktu s mimovědomou oblastí hrál jazyk a písmo. Lidé získali schopnost oddělovat slova od skutečnosti, tj. lhát a podvádět, a zároveň ztratili jistotu vnitřního vedení. Místo jasných, jednoznačných výroků bohů nastoupilo zmatené rozhodování pod vládou nedostatečného vědomí a vystrašeného, panovačného ega. Pod vlivem oddělení vědomí klesal obraz dřívějšího božského přirozeného řádu do psychických hlubin mimo vědomí. Vědomé ego se ho snaží nahradit řádem vlastním, ale nemá potřebné vědomosti, autoritu a jistotu. Tento proces v podstatě pokračuje dodnes.“

„Potřebujeme obrazy a mýty, jejichž prostřednictvím vidíme, kdo jsme a čím se můžeme stát.“

(Christine Downing)

Takový je pohled analytické a hlubinné psychologie, která znovu objevila význam mýtů pro lidské vědomí a chápání světa. Spolu s fenomenologií, která zkoumá dané jevy samy o sobě ve snaze sejmut z nich ideologické zkreslující pohledy, jim vrací důležité místo ve zkoumání lidské kultury a jejích změn. Stalo se tak po staletích odsuzování mýtů evropskou církví a vědou jako nemravných, temných, iracionálních či prostoduchých pohádek, vývojově překonaných náboženským monoteistickým pohledem na svět – vírou v jediného (mužského) Boha, jenž stvořil člověka a svět, vyvýšil ho nad přírodu a tu mu světil do správy. Otázkou je, zda mu umožnil celistvý rozvoj vědomí, aby tuto správu mohl konat s moudrým náhledem a vědomím souvislostí. Pohled ega byl, zdá se, po tři tisíce let jiný: vnášelo do vědomí strach z „divokých“, „nekontrolovatelných“, „neovladatelných“ jevů, ve vnějším prostředí i uvnitř mysli člověka. Z jeho pohledu bylo potřeba bojovat